

UDK:796.7(497.5 Crikvenica)

Tea Rosić, prof., kustos Muzeja Grada Crikvenice, Crikvenica

POVIJEST AUTOMOTO SPORTA U CRIKVENICI

Sažetak

Ovaj članak je nastao nakon izložbe održane u Muzeju Grada Crikvenice 2010. godine, na temu automobilizma i motociklizma u Crikvenici do 1977. godine. Prva međunarodna automobilistička utrka na relaciji Njemačka – Crikvenica, u organizaciji njemačkog autokluba ADAC, održana je 1933. godine. Ova i kasnije utrke obilježile su početak automoto sporta u Crikvenici, koji je od prvih dana bio dio turističke ponude mjesta. 1945. godine održane su prve motociklističke utrke u Crikvenici, a prvo automoto društvo u Crikvenici je osnovano 1948. godine. U Crikvenici je 10. kolovoza 1952. održana prva *speedway* utrka u Jugoslaviji. Utrke su se održavale sve do 1977. godine, a obilježile su ih dvije istaknute ličnosti hrvatskog *speedwaya*: Nikola Bošković – *Brada* i Nikola Šnjarić – *Mika*.

Ključne riječi

speedway, povijest, automoto sport, Crikvenica

U Muzeju Grada Crikvenice bila je 2010. godine postavljena izložba *Sjenka slave*, koja je obradila tematiku automobilizma i motociklizma u Crikvenici do 1977. godine. Izložba je bila prilika za prisjetiti se nedavne prošlosti Crikvenice, koja je desetljećima u Hrvatskoj zauzimala važno mjesto na karti događanja u svijetu *oktanskih* sportova.

Prvi automobil u Hrvatskoj pojavio se 1898. godine. Bio je to automobil marke *Benz* kojega je na svoje imanje kraj Varždina dovezao grof Marko Bombelles i tako zauvijek dobio povijesno mjesto u razvoju automobilizma u Hr-

vatskoj. Nedugo nakon toga, 1902. godine, zagrebački automehaničar Ferdinand Budicki dovezao je prvi motocikl. I tako je započeo razvoj automobilizma i motociklizma, a sukladno tome i razvoj automoto sporta u Hrvatskoj. Već na samom početku dvadesetog stoljeća organiziraju se prvi klubovi, sekcije i utrke.

Crikvenica upravo tih godina proživljava svoje najsjajnije turističke dane, postaje mondeno ljetovalište na Jadranu koje svoj uspjeh temelji na razvoju zdravstvenog turizma. Sa imućnim turistima u Crikvenicu dolaze prvi automobili i motocikli.

Prve crikveničke utrke

Počeci razvoja automobilskeg prometa u Crikvenici sežu u razdoblje neposredno prije Prvog svjetskog rata kada se za potrebe poštanskog prijevoza na relaciji željeznička stanica Plase-Crikvenica uvodi teretni automobil za prijevoz robe i manjeg broja putnika. Glavnina prometne povezanosti Crikvenice i dalje se nastavlja odvijati parobrodom iz Rijeke. Po završetku rata Ivan Andres iz Crikvenice osniva autobusno poduzeće za prijevoz putnika na liniji Plase-Crikvenica. Ubrzo proširuje djelatnost na linije prema Plitvicama i Ogulinu te na taksi službu. Ovo prijevozničko poduzeće ubraja se u same početke cestovnog prometa organiziranog za potrebe turizma na prostoru naše obale. Već dvadesetih godina prošlog stoljeća dolaze rijetki motorizirani gosti koji

Građevinski poduzetnik Luka Gržičić pokraj svog automobila 1927. godine.

Jedan od sudionika prve kružne utrke u Crikvenici 1933. godine
bio je i Crikveničan Ivan Andres.

su se do Crikvenice probijali po još neuređenim i prašnjavim cestama. Tih je godina samo nekolicina domaćih stanovnika posjedovala osobne automobile. Među tim prvima vlasnicima bili su Ivan Andres, Luka Gržičić i doktor Ivo Sobol. Automobilska povezanost Crikvenice sa Sušakom, u to doba glavnim prometnim čvorištem Hrvatskog Primorja, bila je otežana zbog nepostojanja suvremeno uređenih cesta. Radovi na trasi od Sušaka do Novog Vinodolskog, dužine 45 kilometara i širine 8 metara, započeli su 1935, a završeni predratne 1940. godine.

Već tih ranih godina turističkog razvitka Crikvenica je težila biti otvorena novim trendovima. Jedan od njih svakako su bile međunarodne utrke automobila koje su spajale udaljene krajeve. Godine 1933. njemački auto-klub ADAC organizira automobilističku utrku na relaciji Njemačka – Crikvenica. Cilj utrke je bio na crikveničkom Trgu *Cirkul*. Iste godine organizirana je kružna cestovna utrka kroz Crikvenicu, duga 2.800 metara u organizaciji *Automobilističkog kluba – sekcija Zagreb* i pod pokroviteljstvom *Liječničkog povjerenstva u Crikvenici*. Utrka se vozila današnjim Strossmayerovim šetalištem prema Crnom molu. Također, 1933. godine su organizirana i brzinska natjecanja automobila Zagreb – Crikvenica.

Po završetku Drugoga svjetskog rata, već 1945. i 1949. godine održane su kružne motociklističke utrke kroz Crikvenicu u kojima su nastupali brojni na-

Automobilistička kružna utrka na Crnom molu 1933. godine.

tjecatelji iz Hrvatskog Primorja i Zagreba. Sve ove manifestacije predstavljaju začetak automoto sporta u Crikvenici.

AMD Crikvenica

Nakon Drugoga svjetskog rata automoto sportovi počeli su se organizirati preko brojnih automoto društava (AMD) koja se osnivaju na razini gradova i općina. Automoto društva nisu promicala samo sportsku djelatnost, njihova je uloga bila mnogo opsežnija. Cilj ovakvih volonterskih udruženja građana bilo je unapređenje i razvoj prometno-tehničke kulture, razvoj automobilizma, motociklizma, automoto sporta. Jedna od važnijih djelatnosti automoto društava bilo je osnivanje autoškola i mehaničarskih radionica.

U Crikvenici je 1948. godine osnovano AMD Crikvenica. U prvom razdoblju rada društva osniva se autoškola koja je tijekom svojega dugogodišnjeg rada uspješno osposobila velik broj vozača motornih vozila, od osobnih automobila, kamiona, autobusa i motocikala.

S vremenom glavni zadatak društva postaje promicanje motosporta i automoto turizma. Počinju prve sportske aktivnosti i gradnja *speedway*-trkališta u Crikvenici. Članovi društva s velikim entuzijazmom pristupaju organizaciji svih utrka u Crikvenici.

Speedway groznica

Motociklistička disciplina *speedway* mnogima je sinonim za najslavnije dane moto sporta u Crikvenici. Razlog tome leži u velikoj atraktivnosti te sportske discipline, koja se vozi na posebno prilagođenim trkališnim stazama ovalnog oblika, prosječne duljine 300-400 metara. Na svakom *speedway* natjecanju sudjeluje 16 natjecatelja s motorima do 500 ccm, gdje se u 20 vožnji svi vozači međusobno susreću i tako skupljaju bodove, a cilj je svake pojedine utrke što brže svladati 4 kruga. Veliku atraktivnost *speedwayu* daje specifičan način vožnje u zavojima uz velike brzine i na motorima posebno prilagođenim za *speedway* koji podižu veliku buku i prašinu, što uvijek privlači brojne posjetitelje.

Povijest *speedwaya* započinje tzv. *dirt track*-utrakama koje su se započele organizirati i oko 1920. godine u SAD-u i Kanadi, a kasnije u Australiji i Velikoj Britaniji. Od *dirt track*-utrka *speedway* preuzima karakteristično bočno držanje u zavoju. S obzirom na to da *dirt track* nije imao ujednačena pravila, 1936. godine u zapadnoj se Europi uvodi jedinstveni sustav vožnje *speedwaya*, koji se tek iza Drugog svjetskog rata potpuno prihvaća.

Početak trkališnog motociklizma u Jugoslaviji također je obilježen *dirt-track*-utrakama. Legendarno je zagrebačko trkalište Črnomerec gdje je 1921. godine održana prva mototrka na prostoru Jugoslavije. Kasnije se gradi trkalište

Sudionici prve *speedway* utrke u Jugoslaviji održane 1952. godine u Crikvenici.
Prvi s lijeva Nikola Šnjarić – Mika.

Za vrijeme utrka crikvenički stadion i okolna brda uvijek su bila prepuna gledatelja.

Miramare u Zagrebu koje je bilo kvalitetni prostor za mototrke u stilu *dirt tracka*. Godine 1954. ukida se trkališta *Miramare* čime započinje novo razdoblje trkališnog motociklizma obilježeno popularnom i atraktivnom disciplinom zvanom *speedway*.

U Crikvenici je 10. kolovoza 1952. održano motociklističko natjecanje na kojem je prvi puta u Jugoslaviji predstavljena disciplina *speedway*. Na te prve utrke, u ljeto 1952. godine, došli su gotovo svi jugoslavenski vozači *dirt tracka*, koji su se okupili u Crikvenici sa željom pokazati svoje tehničko znanje u vožnji na novoizgrađenoj stazi oko nogometnog travnjaka na prostoru Crikveniškog polja. Naime, ova staza je dimenzijama od 400 metara i leš podlogom jedina u Jugoslaviji udovoljavala pravilima *speedway* sustava. Za izgradnju ovakve staze i njezinu pripremu, koja je obavezno predhodila svakoj utrci, bila je potrebna velika organizacija i uigrani tim. Organizatori iz AMD-a Crikvenica već su prve godine prepoznali potencijal ovakvog sportskog događanja.

Već dogodine održane su prve utrke povodom Praznika rada. Od tada pa sve do 1977. godine prvomajske utrke u *speedwayu* postaju tradicionalno okupljanje stanovnika Primorja i posjetitelja iz cijele Jugoslavije.

Pedesete godine prošloga stoljeća bile su poslijeratno razdoblje u kojem je stanovništvo bilo željan pozitivnih događaja nakon teških ratnih godina. Praznik rada bio je prilika za brojne svečanosti, a najveća sportsko-turistička svečanost u Hrvatskom Primorju bile su crikveničke utrke u *speedwayu*, koje

Start speedway utrke jedan je od najatraktivnijih dijelova natjecanja.

Obilježje speedwaya je specifičan položaj vozača i motora u zavoju.

Plakat speedway natjecanja iz 1956. godine.
Autor plakata je slikar Marijan Mavrić.

Pobjednici ovjenčani lovorovim vijencima.

su predstavljale vrhunski sportski i društveni događaj. Utrke su okupljale i do nevjerovatnih 15 000 gledatelja. Kako svi nisu mogli stati na malene tribine stadiona, većina ih se snašla na padinama okolnih brda odakle su mogli nesmetano pratiti adrenalinske događaje na trkališnoj stazi. Zbog velikog broja posjetitelja za Crikvenicu su prvomajske utrke, osim velikog sportskog događaja, uvijek bile i istinski početak turističke sezone.

Od 1955. godine crikveničke utrke povodom Praznika rada postaju međunarodne i na njima se natječu najbolji svjetski vozači, iz reprezentacija Austrije, Poljske, SSSR-a, Njemačke, Švicarske, Mađarske, Švedske, Nizozemske. Bile su to prave olimpijske igre u malom s poznatim vozačima koji su bili idoli mladih.

Godine 1956. u Crikvenici je organizirano Drugo Zonsko prvenstvo svijeta u *speedwayu*. Bilo je to veliko priznanje hrvatskomu motociklizmu i AMD-u Crikvenica od strane FIM-e (Međunarodne motociklističke federacije). Crikvenica je te godine bila svjetski centar *speedwaya*.

Nažalost, godine 1978. naglom je odlukom ukinuto *speedway*-trkalište. Punih 25 godina motociklističke vratolomije bile su vrhunska priredba Crikvenice, koja je uspješno spajala turizam s motosportom kao nigdje drugdje u Hrvatskoj.

Slična sudbina zadesila je ostala trkališta u Hrvatskoj u koja je uloženo mnogo dragovoljnog rada i puno entuzijazma. Gotovo se čini nevjerovatnim da je speedway sa svim svojim atrakcijama

*od startnih vrata do cilja, s jedinstvenim natjecateljskim pravilima
vožnje otišao u nepovrat.¹*

Nakon 1977. godine kada nestaje mogućnost održavanja tradicionalnih utrka u *speedwayu*, društvo svoju aktivnost usmjerava na turističku djelatnost, odnosno unaprijeđenje automoto turizma. Ovaj se oblik turizma razvija od pedesetih godina 20. stoljeća porastom broja automobila i uređenjem državnih prometnica. No, Crikvenica je svoje prve motorizirane turiste dočekala još 1933. godine, organizacijom nekoliko utrka sportsko-turističkog karaktera, koje su bile istinski početak turizma usmjerenog prema motoriziranim gostima. Na ovaj je način Crikvenica postala prvo mjesto na Jadranu koje je poticalo ovakvu vrstu turizma.

Velikani crikveničkog moto sporta

Oko AMD-a Crikvenica bio je okupljen veliki broj osoba koje su nesebično radile na promicanju automoto sporta u Općini Crikvenici. Ipak, na ovom mjestu potrebno je istaknuti dvije osobe čiji je rad posebno zadužio crikvenički moto sport. Riječ je o Nikoli Boškoviću – *Bradi* i Nikoli Šnjariću – *Miki*.

Nikola Bošković – *Brada* (1894. – 1979.) doajen je motociklističkog sporta u Hrvatskoj. Bio je ugledni sportski djelatnik koji je svoj život posvetio unapređenju različitih sportskih disciplina. U povijesti crikveničkog motosporta ostat će zapamćen kao glavni začetnik i organizator *speedway* utrka. *Brada* je bio jedan od osnivača Prvoga hrvatskog moto kluba u Zagrebu 1922. godine te organizator brojnih motociklističkih natjecanja, a tijekom svoga radnog vijeka obrazovao je velik broj vozača i sportskih djelatnika. Godine 1928. sudjelovao je na Olimpijskim igrama u Amsterdamu gdje je vodio biciklističku reprezentaciju Jugoslavije. Iste je godine pokrenuo stručni časopis *Moto sport* i bio njegov glavni urednik. Jedan je od utemeljitelja Auto-moto saveza Hrvatske. Godine 1965. napisao je prvu strukovnu knjigu o motociklizmu koja je do 1975. godine bila jedini priručnik o motosportu u Jugoslaviji. U Velikoj Britaniji upoznaje se prvi put s *dirt-track* utrkama i novim sustavom natjecanja u *speedwayu* te ta saznanja prvi prenosi u Hrvatsku. Uz Nikolu Šnjarića bio je glavni pokretač i organizator utrka u *speedwayu* u Crikvenici. Godine 1955. i 1956. organizirao je zonska prvenstva svijeta u *speedwayu* koja su se održala u Osijeku i Crikvenici.

Nikola Šnjarić – *Mika* (1919. – 2008.) legenda je hrvatskog motociklizma. Bio je velik vozač, glavni začetnik i organizator utrka u *speedwayu* u rodnoj

¹ Iz knjige *Velike nagrade: stoljeće automoto športa u Hrvatskoj*, Ivan Frančišković.

Velikani crikveničkog moto sporta: Nikola Šnjarić – Mika i Nikola Bošković – Brada.

trkališta, čime je započela *speedway*-groznica što je *tresla* Crikvenicu pedesetih i šezdesetih godina 20. stoljeća. *Mika* se do godine 1956. uspješno natjecao na brojnim državnim i međunarodnim *dirt-track* utrkama i *speedway* utrkama te ostvario zapažene rezultate. U svojoj je Crikvenici kao član AMD-a Crikvenica aktivno sudjelovao u organizaciji svih međunarodnih *speedway* utrka.

Mika se počeo baviti motociklizmom tridesetih godina prošloga stoljeća. Prve pobjede ostvaruje 1940. godine na legendarnom trkalištu *Miramare* u Zagrebu. Bio je pionir cestovnih, brdskih, *dirt-track* i *speedway* utrka u Hrvatskoj. Natjecao se u raznim disciplinama i kategorijama motosporta te osvajao brojne naslove i obarao državne rekorde. Najduže se natjecao u cestovnim utrkama *oldtimera* u kojima je sudjelovao na svome legendarnom kockastom *puhu*. Aktivno se natjecao u moto sportu do svoje 65. godine života.

Ljubav prema motociklizmu obilježila je život ovoga svestranog Crikveničana. Za svoj je rad, uspjehe i zasluge primio brojna priznanja i odlikovanja gotovo svih sportskih automoto organizacija koje su djelovale u Hrvatskoj. Grad Crikvenica dodijelio mu je nagradu za životno djelo.

Legenda hrvatskog motociklizma – Nikola Šnjarić – *Mika*.

Literatura

Frančišković, Ivan (1995.), *Velike nagrade - stoljeće automoto športa u Hrvatskoj*, Hrvatski autoklub Zagreb, Zagreb

Tomažič, Franci (2007.), *Jugoslavanski dirt track in speedway 1920-1991*, Zavod Neviodunum Krško, Krško

Uremović, Vladimir (1991.), *Povijesni pogled na prometne veze Crikvenice*, Vinodolski zbornik, broj 6, Crikvenica

Zonsko prvenstvo svijeta u speedwayu – Crikvenica 1. i 2.V. 1956. (1956.), Auto moto društvo Crikvenica, Crikvenica

Grupa autora, (1983.), *35. godišnjica 1948-1983*, Auto moto društvo Crikvenica, Crikvenica

Summary

Tea Rosić, Crikvenica, curator at Crikvenica City Museum

AUTOMOBILES AND MOTORCYCLES IN CRIKVENICA UNTIL 1976 **A contribution to the history of sport in Crikvenica**

This article was written after an exhibition held at the Museum of the City of Crikvenica in 2010, on the theme of automobiles and motorcycles in Crikvenica until 1976. The people from Crikvenica bought their first five cars in 1927, and it was only in 1940 that the road from Sušak to Novi Vinodolski was finished, which was 8 metres wide. The first international car race from Germany-Crikvenica, was organised by the ADAC German automobile club, and held in 1933. This and later races marked the start of the development of motoring tourism in Crikvenica. The first motorcycles races in Crikvenica were held in 1945 and 1949 and the first automotive society was established in 1948. On 10th August 1952 the first speedway race was held in Crikvenica, the first in the former Yugoslavia. The races were held until 1977 and marked by two personalities of Croatian speedway: Nikola Bošković – *Brada* and Nikola Šnjarić – *Mika*.

Keywords

Speedway, history of sport, Crikvenica

